

რუსეთის ენერგეტიკული სტრატეგია და ევროკავშირის ენერგოდამოკიდებულება მასზე

ნანა ლობჯანიძე,
ქრისტინე ჯინჭველეიშვილი,
ანი კენჭაშვილი,
თამთა დარსალია
თსუ ბაკალავრიატის
მე-3 კურსის სტუდენტები.

რეზიუმე

თანამედროვე მსოფლიოში ენერგოპოლიტიკა და ენერგოუსაფრთხოება თითქმის ყველა სახელმწიფოსათვის მნიშვნელოვანი საკითხია. ამაზე მეტყველებს ის გარემოება, რომ ქვეყნების უმრავლესობას შემუშავებული აქვს თავისი ენერგეტიკული სტრატეგია. ზოგი ცდილობს, რომ გამოახოს სხვა გზები, რათა თავიდან აიცილოს ენერგოდამოკიდებულება მხოლოდ გარე მიმწოდებლებზე და შესაბამისად დაიცვას თავი გარე ძალების მიერ მასზე ენერგიით მანიპულირებისგან და ამის შედეგად ეკონომიკური და პოლიტიკური მიჯაჭვულობისაგან. სწორედ ამ კონცეფციის გათვალისწინებით, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სფეროში ერთ-ერთ ყველაზე დიდ მოთამაშეს - რუსეთს თავისი განსაკუთრებული სტრატეგია აქვს შემუშავებული აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. შესაბამისად, განისაზღვრება მისი დამოკიდებულება ზოგადად ევროპასთან, ევროკავშირთან და მის ცალკეულ ქვეყნებთან. გამომდინარე იქიდან, რომ რუსეთისგან ბუნებრივი აირი მიეწოდება ძირითადად ევროპასა და ევრაზიას, 2011 წელს ბუნებრივი აირის ექსპორტის ნახევარი მიეწოდებოდა ევროკავშირის ქვეყნებს, 28% დსთ-ს ქვეყნებს, ნაწილი თურქეთსა და ევროკავშირის სხვა არანევრ ქვეყნებს და აზიას. ასევე, რუსეთი გეგმავს ბუნებრივი აირის ექსპორტის გაზრდას აზიის ისეთ ქვეყნებში, როგორებიცაა ჩინეთი, სამხრეთ კორეა და იაპონია. ამავდროულად რუსეთის მიზანია

ორმხრივი გრძელვადიანი შეთანხმებების დადება ევროპის ისეთ ქვეყნებთან, როგორებიცაა გერმანია, იტალია და ბულგარეთი. გარდა ამისა, ექსპერტების ნაწილი თვლის, რომ რუსეთის დომინანტური როლის გამო ენერგეტიკულ სექტორში, მას შეუძლია ენერგეტიკული სიძლიერე გამოიყენოს ევროკავშირისა და სხვა ევროპული ქვეყნების ეკონომიკური და პოლიტიკური მანიპულირების მიზნით. მაგრამ ექსპერტთა მეორე ნაწილის მტკიცებით, ევროპა რუსეთისათვის შემოსავლის უმნიშვნელოვანესი წყაროა. ეს განაპირობებს იმას, რომ რუსეთი იძულებულია მეტი სიფრთხილე გამოიჩინოს ევროკავშირის მიმართ. შესაბამისად, სადავოა, თუ რომელი მხარეა დამოკიდებულის როლში რუსეთი, თუ ევროკავშირი. ამის გათვალისწინებით, ერთი მხრივ, ფრიად საინტერესო საკვლევი რუსეთ-ევროკავშირის ურთიერთდამოკიდებულება ენერგეტიკულ სფეროში. რა გზებით ცდილობს რუსეთი ურთიერთობების დამყარებას ცალკეულ წევრ ქვეყნებთან. მეორე მხრივ, არის თუ არა რამე სტრატეგია შემუშავებული ევროპის მხრიდან, რომ დიდწილად დამოკიდებულება რუსეთზე აიცილოს თავიდან და ხელი შეუშალოს ამ ენერგოგიგანტს საკუთარი ენერგოპოლიტიკის შემუშავებაში.

საკვანძო სიტყვები: რუსეთის ენერგოპოლიტიკა, ევროკავშირის ენერგოდამოკიდებულება რუსეთზე, ევროკავშირის ენერგეტიკული დაუცველობა, ბალტიისპირეთის ქვეყნები, აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის ქვეყნები, ფინეთი, რუმინეთი, ბულგარეთი.

შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში ბევრ განვითარებულ ქვეყანას შემუშავებული აქვს ეროვნული ენერგეტიკული სტრატეგია, მათ შორის ევროპულ სახელმწიფოებს (დანიას, ფინეთი, გერმანია და სხვ.) და ასევე აშშ-ს. ევროკავშირის ენერგეტიკული სტრატეგიის („უსაფრთხო ენერგომომარაგების ევროპული სტრატეგიის გზა“) მეთოდოლოგია ახლოს დგას ამერიკულთან. სტრატეგიაში ჩამოყალიბებულია მიზნები და ამოცანები ბუ-

ნებრივი აირის და ელექტროენერგიის ბაზრის ლიბერალიზაციის სფეროში, საგადასახადო პოლიტიკაში, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიის განვითარებაში, გარეეკონომიკურ თანამშრომლობაში და სხვ.¹

ამასთანავე, აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ რუსეთის ენერგეტიკულ სტრატეგიას საერთაშორისო ვაჭრობაში განსაზღვრავს მისი ბუნებრივი რესურსები. რუსეთი ბუნებრივი აირის მრეწველობით ერთ-ერთი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს გლობალური ენერგეტიკის ბაზარზე. 2012 წელს, რუსეთი ფლობდა ბუნებრივი აირის უდიდეს მარაგს(მსოფლიო რეზერვის 18%-ს),შესაბამისად ის იყო ბუნებრივი აირის წამყვანი ექსპორტიორი და დაიკავა მეორე ადგილი წარმოებასა და მოხმარებაში (ჩამორჩებოდა მხოლოდ აშშ-ს). რუსეთი იყო ბუნებრივი აირის ექსპორტიორი-ქვეყნების ფორუმის ერთ-ერთი დამფუძნებელი, და დღესდღეისობით პირველი ადგილი უკავია.²

საინტერესოა, როგორი სტრატეგიით მოქმედებს რუსეთი თავისი ბუნებრივი აირის კომპანია გაზპრომის მეშვეობით და შესაბამისად რა დამოკიდებულებაშია იგი ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან. აღსანიშნავია ისიც, რომ რუსული მხარის მტკიცებით, ევროპა უფროა დამოკიდებული ეკონომიკურად მასზე, ვიდრე პირიქით. შესაბამისად, სტატიის ძირითადი მიზანია ევროკავშირისა და რუსეთის ენერგოდამოკიდებულების ანალიზი, უფრო ზუსტად კი რუსეთის ეკონომიკური დამოკიდებულება ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან და მათ ცალკეულ ჯგუფებთან და ასევე, ზოგადად ევროპის მცდელობის კვლევა, რუსულ გაზზე დამოკიდებულების შესამცირებლად.

1 Ratner, M., Belkin, P., Nichol, J., & Woehrel, S. (2013, August 20). Europe's Energy Security:Option and Challenges to Natural Gas Supply Diversification. Retrieved January 22, 2016, from Congressional Research Service: file:///C:/Users/TAMTA/Downloads/FAS.pdf

2 Иванов, О. (2012, September 19). Энергетическая безопасность в ЕС. Retrieved January 23, 2016, from World and Politics: <https://mir-politika.ru/1318-energeticheskaya-bezopasnost-v-es.html>

ძირითადი ნაწილი

როგორც უკვე აღინიშნა, რუსეთი ევროპისთვის ბუნებრივი აირის მნიშვნელოვანი მიმწოდებელია, რადგან ის კონტინენტს აწვდის აირის 1/4. თავის მხრივ, ევროპა რუსეთისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი საექსპორტო ბაზარია. გაზპრომის ბუნებრივი აირის ექსპორტის ძირითადი ნაწილი მიდის ევროპასა და ევრაზიაში. 2011 წელს გაზპრომის ნახევარი მიდიოდა ევროკავშირის ქვეყნებზე, დარჩენილი 28% დსთ-ს ქვეყნებში, ნაწილი მიეწოდება თურქეთს და ასევე სხვა ევროკავშირის არანევრ სახელმწიფოებს, და აზიას. გაზპრომი კონტროლირდება სახელმწიფოს მიერ. შედეგად მას მჭიდრო ურთიერთობა აქვს რუსეთის ლიდერებთან და ელიტის წრესთან, მათ შორის პრემიერ-მინისტრ დ. მედვედევთან და პრეზიდენტ ვ. პუტინთან. რუსეთისთვის ბუნებრივი აირის მნიშვნელოვანი მიმწოდებლის როლი, არა მხოლოდ ფინანსური მოგებაა, არამედ ეს შეიძლება განიხილოს, როგორც რუსული ძალაუფლების აღორძინების დემონსტრირება საბჭოთა კავშირის დაშლიდან 20 წლის შემდეგ. გრძელვადიან პერსპექტივაში რუსეთი ცდილობს შეამციროს მისი დამოკიდებულება ევროპაზე თავისი მომხმარებელთა ბაზის დივერსიფიკაციით. 2030-სთვის იგეგმება ბუნებრივი აირის ექსპორტის გაზრდა აზიის ქვეყნებში: ჩინეთი, სამხ. კორეა და იაპონია. ამადროულად, რუსეთის ხელისუფლების ძირითადი მიზანია მისი ძალაუფლების გაძლიერება ევროპის ენერგეტიკულ სექტორში, ორმხრივი გრძელვადიანი შეთანხმებების დადებით ისეთ ქვეყნებთან, როგორიცაა გერმანია, იტალია და ბულგარეთი, და ასევე ეცდება ევროპული ენერგეტიკული გამანაწილებელი ქსელის წილების ყიდვას.¹

თუმცა ექსპერტთა ნაწილის აზრით, რუსეთს შეუძლია გამოიყენოს მისი ენერგეტიკული სიძლიერე ევროკავშირის და სხვა ევროპული სახელმწიფოების პოლიტიკის მანიპულირე-

1 Ratner, M., Belkin, P., Nichol, J., & Woehrel, S. (2013, August 20). Europe's Energy Security: Option and Challenges to Natural Gas Supply Diversification. Retrieved January 22, 2016, from Congressional Research Service: file:///C:/Users/TAMTA/Downloads/FAS.pdf

ბის მიზნით. მათი მტკიცებით რუსეთის დომინანტური როლი ენერგეტიკულ სექტორში აძლევს საშუალებას გავლენა იქონიოს ბიზნესმენებზე და პოლიტიკოსებზე. ექსპერტთა მეორე ნაწილი მიიჩნევს, რომ ევროპა რუსეთისთვის რჩება უზარმაზარ ენერგეტიკულ ბაზრად, შესაბამისად, მისი შემოსავლის უმნიშვნელოვანეს წყაროდ. ამიტომაც რუსეთი იძულებულია გამოიჩინოს მეტი სიფრთხილე ევროკავშირის მიმართ. რუსეთის მთავრობას არაერთხელ განუცხადებია, რომ პოსტ-საბჭოთა ქვეყნები წარმოადგენენ „პრივილეგირებული ინტერესების სფეროს“. ზოგიერთი აღნიშნავს, რომ რუსეთი ღიად იყენებს ენერგეტიკულ გავლენას ბელარუსიისა და უკრაინის საგარეო და საერთაშორისო პოლიტიკაში.

გასათვალისწინებელია ევროკომისიის მიერ გამოქვეყნებული სტატისტიკა, რომლის მიხედვითაც ევროკავშირის ქვეყნებში ბუნებრივი აირის იმპორტი არ შემცირდება მომავალ 40 წელს. ამის მიუხედავად, რიგი ანალიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ რუსეთი უფროა დამოკიდებული 17 მლრდ ევროზე, რომელსაც იღებს აირის ექსპორტით ევროპაში, ვიდრე ევროკავშირი აირის მიწოდებაზე. კრემლს ევროპის ნაცვლად ჯერჯერობით არავითარი სხვა მყიდველი არ ეგულება, რადგან აზიურ და ახლო აღმოსავლურ ბაზარზე მოსახვედრად, პირველ ყოვლისა, ინფრასტრუქტურაა მოსაწყობი. მართლაც, ჩინეთსა და რუსეთს შორის ბუნებრივი აირის მიწოდების თაობაზე დადებული 30 წლიანი შეთანხმება გულისხმობს გაზსადენის - „ციმბირის“ ძალის „აშენებას“.¹

თავის მხრივ არც ბრიუსელი კარგავს დროს, და ეძებს რუსეთის ნედლეულის შემცვლელს. ეს არ არის პირველი შემთხვევა, როდესაც საჭიროა ენერგიის მიმწოდებლის შეცვლა: 2010 წელს ლიბიური ნავთობი შეადგენდა მთელი ევროპული იმპორტის 10%-ს, თუმცა ეს მაჩვენებელი სამოქალაქო ომის შემდეგ

1 Colanton, L. (2014, September 15). Le Opzioni Dell' Europa Conto la Dipendenza Energetica Dalla Russia. Retrieved January 20, 2016, from Rivista Italiana Di Geopolitica: <http://www.limesonline.com/le-opzioni-delleuropa-controla-dipendenza-energetica-dalla-russia/60581>

ფაქტობრივად ნულს გაუტოლდა. კატარი ბუნებრივი აირის მარაგის მიხედვით მესამე ადგილზეა მსოფლიოში. მან უზარმაზარი კაპიტალი დააბანდა ინფრასტრუქტურაში, როგორც აირის გათხევადებისა და მისი ექსპორტირების, აგრეთვე საკუთარი ეკონომიკის გამრავალფეროვნების მიზნით, მაგრამ ეს ისე მოახერხა, რომ მისი მეზობელი დუბაის მსგავსად საკუთარი შესაძლებლობებისათვის არ გადაეჭარბებინა. ასევე საუდის არაბეთი, რომელიც ფლობს მთელი მსოფლიოს სანავთობო მარაგის მეხუთედ ნაწილს. ორივე ზემოაღნიშნული სახელმწიფო რუსეთის ყველაზე დიდი და მთავარი კონკურენტები არიან. ევროკავშირს კატართან და საუდის არაბეთთან აკავშირებს ხანგრძლივი და საკამოდ სანდო პოლიტიკური ურთიერთობები. სპარსეთის ყურედან იმპორტის ზრდას შეეძლო გარკვეული გავლენა მოეხდინა რუსეთის სანავთობო კომპანიაზე და გამოეწვია ფასების შემცირება, როგორც მოხდა საბერძნეთში. ევროპისთვის მთავარი რისკი ამ რეგიონში-შესაძლოა ამან გამოიწვიოს შეჯიბრი აზიურ ბაზართან, რომელიც უკვე რამდენიმე წელია ცდილობს შექმნას „ენერგეტიკული ავტოსტრადა“ ჩინეთსა და საუდის არაბეთს შორის.¹

საერთო ხედვით, ევროპის ენერგეტიკული იმპორტი საკმაოდ რთულ სიტუაციაშია. რუსეთის დამოკიდებულებისგან თავის დაღწევა შესაძლებელია, მაგრამ ეს დაკავშირებულია სხვადასხვა სირთულესთან: სავაჭრო კონკურენცია ჩინეთსა და აზიასთან, საერთაშორისო პოლიტიკის აქტუალური საკითხები(როგორიცაა,ირანის ბირთვული პროგრამა), ევროპის ეკოლოგიური და კლიმატური პოლიტიკის სამომავლო გზები. შედეგად, ევროპის ენერგეტიკული პოლიტიკა საჭიროებს გადახედვას და გაძლიერებას, რასაც ევროკავშირის ფანატიზმისგან შორს მყოფი დიდი ბრიტანეთიც კი მოითხოვს.²

რაც შეეხება რუსეთსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობას, იურიდიულად ის 1994 წელს 10 წლის ვადით დადებული პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმებით გა-

1 Ibid,

2 Ibid,

ფორმდა, რომელიც ძალაში მხოლოდ 1997 წელს შევიდა. 2003 წელს კი ევროკავშირმა და რუსეთმა ოთხი „საერთო სივრცე“ შექმნეს, რომელიც მოიცავდა საერთო ეკონომიკურ სივრცეს, თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და მართლმსაჯულების საერთო სივრცეს, საგარეო უსაფრთხოების საერთო სივრცესა და განათლებისა და კვლევის საერთო სივრცეს. ამ ოთხი სივრცის ფარგლებში თანამშრომლობისათვის გაიწერა სპეციალური სამოქმედო გეგმა.¹

ევროკავშირმა დღემდე ვერ მოახერხა რუსეთის მიმართ ერთიანი პოზიციის ჩამოყალიბება, რაც დიდწილად იმით იყო განპირობებული, რომ წევრ ქვეყნებს სხვადასხვა ინტერესი და მიდგომა გააჩნდათ რუსეთის მიმართ. ერთნი ემხრობიან რუსეთთან პარტნიორული ურთიერთობების გატარებასა და მის ინტეგრირებას ევროპასთან, მეორენი კი უფრო ხისტი პოლიტიკის გატარებას, ვინაიდან რუსეთს როგორც პოტენციურ საფრთხეს განიხილავენ და ეჭვი ეპარებათ მის ევროპულ ღირებულებებისადმი ერთგულებაში. რუსეთმაც კარგად გამოიყენა ეს დაქსაქსულობა და წევრ ქვეყნებთან ორმხრივი ურთიერთობების დამყარებას ცდილობს. ამის ნათელი დასტურია ვაჭრობის ყოფილი კომისრის მანდელსონის განცხადება, სადაც ნათქვამია რომ არცერთი ქვეყანა ისე არ წარმოაჩენს ევროკავშირის დაქსაქსულობას, როგორც რუსეთი.²

ევროპულ-რუსულ ურთიერთობებში რამდენიმე პრობლემური საკითხია. ევროკავშირი დიდი ხანია მოითხოვს რუსეთისაგან ენერგეტიკულ ქარტიასთან მიერთებას. სხვა პუნქტებთან ერთად ქარტია იმასაც ითვალისწინებს, რომ ენერგიის მომპოვებელი და მიმწოდებელი არ შეიძლება ერთი და იგივე კომპანია იყოს, რაც პირდაპირი დარტყმა იქნებოდა რუსეთის ენერგოგიგანტ „გაზპრომზე“. შესაბამისად, რუსეთი ამ ნაბიჯის გადადგმას ახლო მომავალში არ აპირებს. აღსანიშნავია, რომ რუსეთი ევროკავშირში გაზის ყველაზე მსხვილი მიმწოდებელია

1 Bindi, F., & Angelescu, I. (2012). The Foreign Policy of the EU.

2 Popescu, „ N. (2007). A Power audit on EU-Russia relations". European Council of Foreign Relations.

და იმპორტირებული გაზის 30%-ზე მეტი სწორედ რუსეთიდან მოდის.¹ რუსეთიდან იმპორტირებული გაზის 50%-ზე მეტის ათვისება კი გერმანიის, იტალიისა და საფრანგეთის მიერ ხდება (Noel, 2009). აქედან გამომდინარე გასაგებია გერმანული, იტალიური და ფრანგული ენერგოკონცერნების სურვილი რუსეთთან ბრიუსელის გვერდის ავლით ითანამშრომლონ. თუმცა ხაზგასასმელია რუსეთის დამოკიდებულება ევროკავშირის ბაზარზე, სადაც იგი თავისი ნავთობის ექსპორტის 88%, ხოლო გაზის ექსპორტის 70% მიმართავს.² თავის მხრივ, ენერგომატარებლებისგან მიღებული შემოსავლით ფინანსდება რუსეთის ფედერალური ბიუჯეტის თითქმის ნახევარი.³ მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთის ევროკავშირზე დამოკიდებულება თვალსაჩინოა, ევროკავშირი ამ დამოკიდებულების თავის სასარგებლოდ გამოყენებას ჯერჯერობით ვერ ახერხებს.

ევროკავშირის ლიდერებს საკმაოდ კარგად ახსოვთ 2009 წლის იანვარი, როცა რუსეთმა კავშირის 16 წევრ ქვეყანას 13 დღით შეუჩერა გაზმომარაგება.⁴

ევროპის ენერგეტიკული კავშირი, რომ შემდგარია, ეს უკვე დადასტურებული ფაქტია. ეს კავშირი სასარგებლო ინსტრუმენტს წარმოადგენს იმისათვის, რომ დაეხმაროს ევროპის ქვეყნებს, ენერგეტიკულ ბაზრებში სიტუაციის დასარეგულირებლად, რაც აუცილებელია ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისათვის, რათა ხელი არ შეეშალოს მათ ენერგეტიკულ პოლიტიკას. თუმცა არსებობს სხვადასხვა დაბრკოლება, იქიდან

1 Eurostat. (2012). Retrieved January 24, 2016, from Energy production and imports: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Energy_production_and_imports

2 Bindi, F., & Angelescu, I. (2012). The Foreign Policy of the EU.

3 Noel, P. (2008). Beyond Dependence: how to deal with Russian gas. European Council of Foreign Policy.

4 Goldthau, A. (2015, December 11). The German Marshall Fund of the United States. Retrieved January 22, 2016, from Addressing the Russian Energy Challenge: Why Regulation Trumps Geopolitics - See more at: <http://www.gmfus.org/publications/addressing-russian-energy-challenge-why-regulation-trumps-geopolitics>: <http://www.gmfus.org/publications/addressing-russian-energy-challenge-why-regulation-trumps-geopolitics>

გამომდინარე, რომ თითქმის ყველა წევრ სახელმწიფოს თავისი განსხვავებული მნიშვნელობა აქვს მინიჭებული საკუთარ ეკონომიკაში გაზის როლისათვის. რაც იმას ნიშნავს, ზოგი წევრი სახელმწიფო მეტადაა დამოკიდებული გაზის ძირითად გარემონადებელზე, ამ შემთხვევაში რუსეთზე, ზოგი კი შედარებით ნაკლებად.¹

რუსულ გაზზე მეტ-ნაკლებად დამოკიდებულების საფუძველზე წარმოიშვა სამი ჯგუფი, რომლებიც თავიანთი ინტერესების დაცვითა და რუსული გაზისგან დივერსიფიკაციით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. პირველი ჯგუფი გახლავთ ე.წ. „ნეიტრალური“ ქვეყნების ჯგუფი, რომლებიც უშუალოდ რუსეთისგან არ იღებენ გაზს და შესაბამისად არც პირდაპირ კავშირში არ არიან გაზპრომთან. მეორე, ეს არის შედარებით დაცული წევრი ქვეყნების ჯგუფი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს ქვეყნები მართალია გაზის იმპორტს აწარმოებენ რუსეთიდან, მაგრამ ისინი მაინც დაცულები არიან მოსალოდნელი დარღვევებისაგან. მაგრამ ეს ხდება არა იმიტომ, რომ ისინი ძალიან ძლიერები არიან, არამედ მათ გააჩნიათ საკმაოდ ხანგრძლივი და დადგენილი კომერციული პოლიტიკური ურთიერთობები რუსეთთან. მაგალითად, ასეთები არიან გერმანია და იტალია. მათ გააჩნიათ საკმარისი ობიექტების დივერსიფიკაცია რუსეთისგან დაშორებით, მაგალითად, ჰოლანდიაში, საფრანგეთში, იტალიაში, საბერძნეთში. მესამე ჯგუფი კი წარმოადგენს „დაუცველ“ წევრ ქვეყნებს. ეს ქვეყნები გარდა იმისა, რომ ძალიან არიან დამოკიდებულნი რუსული გაზის მარაგებზე, იმის გამო რომ მათი ენერგოდამოკიდებულება 80%-ზე მეტს შეადგენს, ასევე, არის იმის პერსპექტივა, რომ უფრო მეტად დამოკიდებულნი გახდნენ რუსულ გაზზე. ეს შეიძლება ითქვას პოლონეთის მაგალითზე.

გარდა იმისა, რომ წევრი სახელმწიფოები დამოკიდებულნი არიან რუსულ გაზზე, ისინი ასევე, დამოკიდებულებას განიც-

1 Chyong, C.-K., & Tcherneva, V. (2015, March 17). European Council on Foreign Relations. Retrieved January 21, 2016, from Europe's vulnerability on Russian gas: <http://www.ecfr.eu/>

დიან ქვანახშირის მოხმარების მხრივაც. მაგრამ, ამასთანავე, აღსანიშნავია ისიც, რომ თუ ევროპის პოლიტიკა ეფექტურად იმუშავებს იმისათვის, რომ შემცირდეს CO₂ -ის ემისიები დივერსიფიკაციის საშუალებით ქვანახშირის მოხმარების გარეშე, მაშინ შესაძლებელი იქნება, რომ გაიზარდოს ბუნებრივი აირის მიწოდების უსაფრთხოება. ამ შემთხვევაში ეს პოლიტიკა შეეხება უფრო მეტად ესტონეთს, პოლონეთს, ჩეხეთსა და ბულგარეთს, გამომდინარე იქიდან, რომ მათ ეკონომიკაში ქვანახშირის დომინირების მაჩვენებელი 30 % -ია. ასევე, უნდა ითქვას, რომ პოლონეთი ამ ზემოთჩამოთვლილ ქვეყნებს შორის ყველაზე მეტადაა დამოკიდებული რუსულ გაზზე, როგორც ქვეყანა, რომელიც უფრო მეტად დაუცველია გაზის მარაგის მხრივ.¹

რაც შეეხება ევროკავშირის წევრ „დაუცველ ქვეყნებს“, საინტერესოა რა მახასიათებლებით გამოირჩევიან ისინი. ბალტიისპირეთის სამი სახელმწიფო გაზომომარაგებასთან დაკავშირებით ადრე ერთმანეთს და რუსეთს უავშირდებოდა. გარდა ამისა, 2014 წლის დეკემბერში ლიტვას იჯარით ჰქონდა აღებული თხევადი ბუნებრივი აირის ტერმინალი, მაგრამ 2015 წლისათვის ის ბუნებრივ აირს ყიდულობს ნორვეგიის „სტატოილისგან“, რომელიც ასევე უზიარებს გაზს ლატვიასა და ესტონეთს. ამასთანავე, 2011 წელს ლიტვის ინიციატივა იყო, რომ ევროკომისიას რუსეთის საკუთრებაში არსებული გაზის კომპანია „გაზპრომთან“ დაკავშირებით ჩაეტარებინა გამოკვლევა. ეს მოთხოვნა გამომდინარეობდა იქიდან, რომ ლიტვა წინააღმდეგი იყო, უფრო მეტი გადაეხადა რუსეთისათვის ბუნებრივი აირის სანაცვლოდ, ვიდრე ამას იხდიდნენ ევროკავშირის დანარჩენი წევრი სახელმწიფოები. ამ საჩივრის გათვალისწინებით კი რუსეთი შეიძლება დამდგარიყო 10 მილიარდ ამერიკულ დოლარამდე ჯარიმის დაკისრების წინაშე.²

¹ Ibid,

² Berzina, K. (2015, May 20). The German Marshall Fund of the United States. Retrieved January 24, 2016, from Russia Strikes Back against Europe's Energy Union: <http://www.gmfus.org/blog/2015/05/20/russia-strikes-back-against-europe%E2%80%99s-energy-union>

ბალტიის ქვეყნებსა და ფინეთს ბუნებრივი აირი რუსეთიდან მიეწოდებათ როგორც პირდაპირ, ასევე, ბელორუსიის გავლით. ეს შემთხვევა გამოყოფს მათ დანარჩენი ევროპისაგან. ეს იზოლაცია პრობლემატურია არა მხოლოდ ამ ოთხი ქვეყნისათვის, არამედ საერთოდ ზოგად ევროპის ენერგეტიკული ბაზრისთვისაც. ამ მხრივ გამოიყოფა სამი საფეხური: პირველი ეს არის არსებული ურთიერთაკავშირების განახლება რეგიონის მასშტაბით. მეორე ეს გახლავთ ახალი დამაკავშირებელი მილსადენების მშენებლობა, როგორიც არის შემოთავაზებული ბალტიის ქვეყნების დამაკავშირებელი ფინეთსა და ესტონეთს შორის, ან კიდევ გაზის შიდა მაკავშირებელი პოლონეთსა და ლიტვას შორის. მესამე საფეხური კი მოიცავს გათხევადებული ბუნებრივი აირის გაზრდას. ეს სამი ბალტიისპირეთის ქვეყანა გეგმავდა თხევადი ბუნებრივი აირის ტერმინალების შემოღებას და ლიტვის თხევადი ბუნებრივი აირის ხაზის მშენებლობა უნდა დამთავრებულიყო 2014 წლის ბოლოსთვის. აღსანიშნავია ისიც, რომ ბალტიისპირეთის ქვეყნები უფრო მეტად დაცულნი იქნებიან, თუკი მოხდება რუსეთის მიერ გაზმომარაგების შეჩერება უკრაინის მილსადენების გავლით.¹

აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის ქვეყნები, როგორებიცაა პოლონეთი, უნგრეთი, ჩეხეთი და სლოვაკეთი უფრო მეტად დამოკიდებულნი არიან რუსულ გაზზე, ვიდრე ევროკავშირის სხვა წევრი ქვეყნები. მიუხედავად ამისა, ისინი უფრო უკეთეს მდგომარეობაში არიან, ვიდრე თუნდაც ბალტიისპირეთის ქვეყნები და ბულგარეთი. მაგრამ, მაინც უნდა ითქვას, რომ ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები დიდი რაოდენობით არიან დამოკიდებულნი რუსულ გაზზე. მაგალითისათვის, უნგრეთის იმპორტი რუსეთიდან დაახლოებით 89 პროცენტს აღწევს ყოველწლიურად. პოლონეთის იმპორტი 53 პროცენტს აღწევს ყოველ წელს 2013 წლის მონაცემების მიხედვით. ასევე, ჩეხეთი დამოკიდებულია 99 პროცენტით და სლოვაკეთი კი 95 პროცენტით.²

¹ Ibid,

² Ibid,

ამ ყველაფრის გარდა, რუსეთი სხვა ფორმებითაც ახერხებს პოლიტიკურ ჩარევას ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან მიმართებით. ამ მხრივ რუსეთის პოლიტიკური მანევრირების წინააღმდეგ ასევე დაუცველია საბერძნეთი. რუსეთის პრეზიდენტმა ვლადიმერ პუტინმა საბერძნეთს ახალი მილსადენი შესთავაზა სახელწოდებით „თურქული სტრიმი“, რომლის საშუალებითაც მიენოდება ბუნებრივი აირი საბერძნეთს. აღნიშნული მილსადენი შემოვლითი გზით გაივლის უკრაინას, რაც ერთგვარი პოლიტიკური ინსტრუმენტია კრემლისათვის. პუტინს სურდა საბერძნეთის პრემიერ-მინისტრის გულის მოგება და ამისათვის იგი აღწერს კიდევაც აღნიშნული მილსადენის ეკონომიკურ სარგებელს.¹

რაც შეეხება რუმინეთს, ეს ქვეყანა თითქმის მთლიანად თვითკმარია და მხოლოდ 10 პროცენტით არის დამოკიდებული იმპორტირებულ რუსულ გაზზე. მიაუხედევად იმისა, რომ არც ისე დიდი ხანია, რაც რუმინეთმა გაზმომარაგებასთან დაკავშირებით კავშირები დაამყარა უნგრეთთან, მაგრამ ეს არც თუ ისე ბევრად დაეხმარა მას. რომ განთავისუფლებულიყო რუსულ გაზზე დამოკიდებულებისაგან, რადგან თვითონ უნგრეთიც დამოკიდებულია რუსეთიდან იმპორტირებულ ბუნებრივ აირზე. მიუხედავად იმისა, რომ რუმინეთზე რუსული გაზის ზემოქმედება საკმაოდ მცირეა, მაინც უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ თუკი რუსულ გაზზე დამოკიდებულება აღარ იქნება მისი მხრიდან, მაშინ ეს ვითარება გამოიწვევს ქვეყნის გაზმომარაგებაზე უარყოფით შედეგს. ეს იმიტომ, რომ თუ მოხდება არსებულ მილსადენებზე ზეწოლა, რითაც რუსეთის გაზი მიენოდებოდა რუმინეთს, მაშინ ეს თავისთავად საფრთხეს შეუქმნის ქვეყანას, რათა არსებული მარაგი რუმინეთის შიდა ბაზარს მიენოდოს.²

1 Berzina, K. (2015 წლის 20 May). The German Marshall Fund of the United States. Retrieved 2016 წლის 24 January from Russia Strikes Back against Europe's Energy Union: <http://www.gmfus.org/blog/2015/05/20/russia-strikes-back-against-europe%E2%80%99s-energy-union>

2 Ibid,

ამასთანავე, ბულგარეთი არის ევროკავშირისა და ასევე ნატოს წევრი ერთდროულად მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ იგი 90 პროცენტით არის დამოკიდებული რუსეთის გაზის იმპორტზე და შესაბამისად 40 პროცენტით მეტს იხდის რუსული ბუნებრივი აირის საფასურში, ვიდრე შინაურ გაზში.¹

2009 წლის გაზომვარაგების კრიზისის პერიოდში თითქმის ყველაზე გამოუვალი სიტუაცია ჰქონდა ბულგარეთს იმ მხრივ, რომ იგი თითქმის მთლიანადაა დამოკიდებული რუსულ გაზზე, რომელიც უკრაინის გავლით მიეწოდება. ასევე, ევროკავშირის დანარჩენი წევრი სახელმწიფოებისგან განსხვავებით, ბულგარეთის იმპორტირებული გაზის დაახლოებით 15 პროცენტი არის შერეული და ამასთანავე იგი ძირითადად გათბობისათვის გამოიყენება. სწორედ ამ მიზეზის გამო იყო ბულგარეთი არა მარტო ეკონომიკურ, ასევე ჰუმანიტარულ კრიზის მომსწრეც. ამ ყველაფრის მიუხედავად, აღსანიშნავია, რომ ბულგარეთი დაკავშირებულია რუმინეთთან, და ამასთანავე, მისი დამოკიდებულება საბერძნეთთან შედარებით მცირეა. ეს შიდა კავშირები კი უზრუნველყოფს არა მარტო გაზმომარაგების მხრიდან დაცულობას, არამედ, ასევე, იგი ამცირებს საკუთრივ რუსეთზე მონოპოლიზებულ დამოკიდებულებას.²

დასკვნა

საერთო ჯამში, გამომდინარე იქიდან, თუ რა მდგომარეობაა ენერგეტიკული კუთხით დღევანდელი მსოფლიოს ყველაზე მეტად განვითარებულ ქვეყნებში, შეიძლება ითქვას, რომ ევროპის ენერგეტიკული იმპორტი საკმაოდ რთულ სიტუაციაშია. ამაზე მეტყველებს ფაქტები, თუ რა დოზით არიან დამოკიდებულნი ევროპის/ევროკავშირის წამყვანი სახელმწიფოები რუსულ გაზმომარაგებაზე.

1 Fishbein, A. (2014, June 23). The German Marshall Fund of the United States. Retrieved January 23, 2016, from European Energy Security – Lessons from Bulgaria: <http://www.gmfus.org/blog/2014/06/23/european-energy-security-%E2%80%93-lessons-bulgaria>

2 Vatansever, A. (2006). Russian Involvement In Eastern Europe's Petroleum Industry the case of Bulgaria. London: GMB Publishing Ltd.

მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთის დამოკიდებულებისგან თავის დაღწევა შესაძლებელია, და ამისათვის ევროპის ქვეყნებს აქვთ ასევე საკმაოდ დიდი პოტენციალი, ეს ყველაფერი მაინც არის დაკავშირებული სხვადასხვა სირთულესთან. აქედან გამომდინარე, კი შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ევროკავშირისა და ზოგადად ევროპის ენერგეტიკული პოლიტიკა საჭიროებს გადახედვასა და გაძლიერებას

BIBLIOGRAPHY

1. Berzina, K. (2015, May 20). *The German Marshall Fund of the United States*. Retrieved January 24, 2016, from Russia Strikes Back against Europe's Energy Union: <http://www.gmfus.org/blog/2015/05/20/russia-strikes-back-against-europe%E2%80%99s-energy-union>
2. Bindi, F., & Angelescu, I. (2012). *The Foreign Policy of the EU*.
3. Chyong, C.-K., & Tcherneva, V. (2015, March 17). *European Council on Foreign Relations*. Retrieved January 21, 2016, from Europe's vulnerability on Russian gas: <http://www.ecfr.eu/>
4. Colanton, L. (2014, September 15). *Le Opzioni Dell'Europa Conto la Dipendenza Energetica Dalla Russia*. Retrieved January 20, 2016, from Rivista Italiana Di Geopolitica: <http://www.limesonline.com/le-opzioni-delleuropa-contro-la-dipendenza-energetica-dalla-russia/60581>
5. Eurostat. (2012). Retrieved January 24, 2016, from Energy production and imports: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Energy_production_and_imports
6. Fishbein, A. (2014, June 23). *The German Marshall Fund of the United States*. Retrieved January 23, 2016, from European Energy Security – Lessons from Bulgaria: <http://www.gmfus.org/blog/2014/06/23/european-energy-security-%E2%80%93-lessons-bulgaria>
7. Goldthau, A. (2015, December 11). *The German Marshall Fund of the United States*. Retrieved January 22, 2016, from Addressing the Russian Energy Challenge: Why Regulation Trumps Geopolitics - See more at: <http://www.gmfus.org/publications/addressing-russian-energy-challenge-why-regulation-trumps-geopolitics>: <http://www.gmfus.org/>

publications/addressing-russian-energy-challenge-why-regulation-trumps-geopolitics

8. Hedlund, S. (2005). *Russian Path Dependence*. Taylor & Francis e-Library.

9. Noel, P. (2008). *Beyond Dependence: how to deal with Russian gas*. European Council of Foreign Policy.

10. Popescu, J. N. (2007). *A Power audit on EU-Russia relations*". European Council of Foreign Relations.

11. Ratner, M., Belkin, P., Nichol, J., & Woehrel, S. (2013, August 20). *Europe's Energy Security: Option and Challenges to Natural Gas Supply Diversification*. Retrieved January 22, 2016, from Congressional Research Service: file:///C:/Users/TAMTA/Downloads/FAS.pdf

12. Vatansever, A. (2006). *Russian Involvement In Eastern Europe's Petroleum Industry the case of Bulgaria*. London: GMB Publishing Ltd.

13. Иванов, О. (2012, September 19). *Энергетическая безопасность в ЕС*. Retrieved January 23, 2016, from World and Politics: <https://mir-politika.ru/1318-energeticheskaya-bezopasnost-v-es.html>

RUSSIA'S ENERGY STRATEGY AND EU'S ENERGY DEPENDENCE ON RUSSIA

**Nana Lobzhanidze, Kristine Jinchveleishvili,
Ani Kenchashvili, Tamta Darsalia**
Bachelor Students of TSU, 3^d Course.

RESUME

In the modern world Energy Security issues are the most important for almost every country. For illustrating this, it is clear that almost every country has its energy strategy. Some states try to find other ways to avoid energy dependence from out of their country and defend its state from economic and political manipulations. It is clear also, that Russia has its own strategy in this scope and simultaneously, this country plays a very

important role. It owns a large number of energy resources and this has a big influence on Russia-Europe's relations and their strategy to each other. Russian natural gas goes to Europe and Asia. In 2011 half of the Russian natural gas traversed to the EU countries, 28% to the CIS, other reserves go to Turkey, other non-member states of the European Union and Asia. In addition Russia plans to increase its exports to Asian countries such as China, South Korea and Japan. At the same time, Russia's goal is a long-term bilateral agreements with European countries such as Germany, Italy and Bulgaria. Some scholars argue, because of Russia's dominant role in energy scope, it can make economic and political manipulations on EU and other European countries. In contrast, other scholars say that Europe is the most important source for financing Russia. For this reason Russia has to be very careful towards EU. In this case, it is a contentious issue which side is dependent and which is independent. On the one hand, it is very interesting to research Russia-EU's dependent on each other. What ways are included in Russia's strategy. Which are the main sources in Russia's and European countries' relations. On the other hand, has Europe any kind of strategy to prevent from dependence on the Russian gas fields and interrupt it to implement its own policy rules in this energy game?

Keywords: Russian Energy Policy, EU's Energy Dependence on Russia, EU's Energy Vulnerability, Baltic countries, East and Central European countries, Finland, Romania, Bulgaria.